

Lilija Freimane

Valmieras vēstures un mākslas muzeja filiāles sabiedriskās padomes priekšsēdētāja

Publicēts: *Liesma*, Nr.62, 1981. 18.apr., 3.lpp.

Uzticīgs zemei un mūzikai

Pētot Jeru ciema kultūras izaugsmi, jāsastopas ar vairākām interesantām personībām. Viens no tādiem cilvēkiem ir **Leonards Bošs** - Sedas orķestra dibinātājs un vadītājs.

Leonards Bošs dzimis 1888. gadā. Viņa dzīve lielākoties aizritējusi Sedas krastā, Jeru pagasta "Pauskā", kuras Leonarda vectēvs pircis no Paipusu muižas barona. Zeme bijusi smilšaina, nabadzīga, Seda pavasaros un rudenos tālu appludinājusi gan laukus, gan pļavas.

Leonarda bērnība šeit, tāpat kā pārējās Sedas krastu mājās, valdījusi nabadzība. Maizē sēnalas bijušas no vienas garozas līdz otrai, ziemā piena lāse neesot redzēta. Iesvētībās Leonards gājis tēva svārkos, jo pašam jaunus nav varēts šūdināt.

Leonardam kā pirmajam dēlam pēc tradīcijas bijis jāsaimnieko "Pauskā", kaut gan viņa aicinājums bijusi mūzika. Lai arī materiālie apstākļi bijuši smagi, visi četri dēli pēc pagasta skolas mācījušies arī draudzes skolā Rūjienā. Leonards pašmācības ceļā apguvis pūšamos instrumentus, vijoli mācījies pie kaimiņa Ādama Lapsiņa, komponista Ulda Lapsiņa vectēva. Muzikālo izglītību guvis Jumurdā, kur dažus gadus strādājis.

Leonards Bošs, cilvēks ar izcilu mūzikas mīlestību un lielām dotībām, ar organizatorisko talantu un sabiedriskā cilvēka vērienu, pulcinājis ap sevi mūzikas mīļotājus. Kur viņš gājis, tur skanējusi mūzika. Pirmā pasaules kara laikā sapieru bataljonā Pērnavā viņš noorganizējis orķestri, latviešu sarkano strēlnieku bataljonā spēlējis orķestrī, piedalījies divās parādēs Sarkanajā laukumā Maskavā.

Tā kā Leonarda Boša ģimene bija "Pauskā", pēc pilsoņu kara viņš atgriezies dzimtajā pusē un sācis ap sevi pulcināt Jeru pagasta muzikantus. 1923. gadā dibinājis Sedas orķestri. Leonards Bošs spēja nekļūdīgi atrast cilvēkus ar muzikālām dotībām, kuri kļuva par Sedas orķestra entuziastiem. Ja kāds muzikants nav varējis ierasties vai arī bijis vajadzīgs lielāks sastāvs, Leonards pieaicinājis muzikantus no tuvējās apkārtnes. Arī par repertuāru gādājis pats. Tas bijis grūts darbs, jo repertuāram vajadzēja būt daudzveidīgam: spēlējuši dažādos sarīkojumos, bērēs, kāzās – maršus, polonēzes, valšus, dažādu tautu dejas, tautas dziesmas. Bijuši arī speciāli "priekšnesumu gabali".

... Sirmis Sedas orķestra dalībnieks Jānis Zuments atnes orķestra arhīvu – vecu portfeli ar biezām nošu kladēm. Tās jau apdzeltējušas, apdilušām lapām, bet rūpīgi saglabātas. No tām spēlēts visus 20 gadus. Pats arī vēl tagad kādreiz pūšot, cik sirds atļaujot. Visas notis ar roku rakstītas, katram instrumentam savas. Cik tas prasījis laika un darba!

Katrs muzikants gatavojies mājās, bet uz mēģinājumu ieradušies trīs stundas pirms sarīkojuma sākuma – parasti “Pauskās” vai arī citur, ja tas bijis pa ceļam uz sarīkojuma vietu. Sarīkojumi parasti notikuši svētdienās ap trijiem. Orķestrim bija jāierodas pirmajam, jāspēlē, lai ļaudis dzird, lai pamudinās. Ja bija priekšlasījums vai teātra izrāde, vai priekšnesumi, starpbrīžus aizpildīja orķestris. Dejas spēlēja līdz diviem vai trijiem no rīta. Bija paradums, ka balles beigās kāds turīgāks muzikantiem maksāja speciāli, lai spēlē izvēlēto mūzikas gabalu viņam par godu. Ne katram Sedas orķestris esot spēlējis, lai arī cik liela nauda piedāvāta - bijuši lepmi un neatkarīgi, spēlējuši tikai labiem cilvēkiem.

Lepns un neatkarīgs bijis arī Leonards Bošs, neliecies pagasta bagāto un baznīcas vareno priekšā. Baznīcā viņš bijis tikai reizi savā mūžā – iesvētībās.

Viņš bijis ļoti savaldīgs, taktisks, jautrs, spējis saprasties ar dažāda rakstura cilvēkiem, pratis saistīt ar savu personību, novērst nesaprašanos jau pašā aizmetnī. Viņam pretī neesot varējuši iebilst.

Divdesmito gadu sākumā viņš vadījis arī kori, “Pauskās” spēlējuši teātri. Orķestrī L. Bošs spēlējis tenoru, lai gan varējis spēlēt jebkuru instrumentu. Viņa vaļasprieks bijusi vijole. To lietojis arī, vadot kori.

Viņš gribējis redzēt skaistākas savas “Pauskas”, izlauzties no nabadzības, tāpēc strādājis, sevi netaupīdams. Atgriezies no sarīkojuma, kur spēlēšana prasīja lielu slodzi, viņš pirmdienas rītā tūdaļ stājies vagā vai sienā vālā, jo zeme gaidīja savu kopēju.

Leonards Bošs bija ar lielu humora izjūtu, interesants un jautrs cilvēks. Pat nāves gultā viņš spējis pajokot ar draugiem, teikdams, ka no rīta bijis jau istabas augšā un savai jaunajai mājai dēļus izskatījis. Viņš nomira 1946. gada februārī ar tuberkulozi.

Par viņu runājot, draugi un paziņas it kā atdzīvojas, atplaukst. Valodas raisās, gribas stāstīt par šo krietno cilvēku, kas visu mūžu bijis uzticīgs zemei un mūzikai.